

Състояние и потенциали на управлението на отпадъците в България

Информационен материал за българо-германския семинар
7 март 2017 г. | София, България

Ниво на развитие на управлението на отпадъците в България

Членството на България в Европейския съюз е свързано не само с категоричен ангажимент, но и със задължение спрямо стандартите, както и целите на международната общност за опазване на околната среда. Тяхното изпълнение – преди всичко в сферата на управлението на отпадъците – означава огромно предизвикателство за страната. Реализацията на практика многократно се оказва трудна и България и до днес е изправена пред голям брой задачи, за които трябва да се намери решение.

Но при сравнение със ситуацията преди присъединяването към ЕС през 2007 г. се виждат и редица положителни промени в областта на управлението на отпадъците в България. Към това спадат например новосъздадените законодателни основи, изграждането на системи за надлежно предаване за отпадъци в промишления отрасъл, в областта на опаковките, както и за осъзнаване отговорността на производителите в други сектори. Въпреки значителните разлики в топографията и инфраструктурата междуременно във всички – с малки изключения – региони на страната са налице регулирано и редовно събиране на отпадъците, както и връзки с допълнителни системи за предаване за отпадъци, напр. за отпадъци от опаковки.

Освен това, преди всичко с финансови помощи от ЕС, бяха предприети **първите важни широкомащабни инвестиции** за подобряване на цялостното положение по отношение на управлението на отпадъците, като няколко съществени от тях завършиха съвсем наскоро. Те включват например два големи комплекса за третиране на отпадъци, изградени за битови и биологични отпадъци от региона на българската столица, както и няколко нови инсталации за депониране и сортиране в други райони и градове. Тези инвестиции представляват **важни междинни успехи в сферата на управлението на отпадъците**, след като в продължение на години страната не можа да се възползва от предоставените от ЕС средства, липсваха ясни насоки за действие и – както в случая със София – междуременно се стигна до драматични кризисни ситуации във връзка с предаването на отпадъци.

Но тези успехи **далеч не означават**, че България е постигнала до голяма степен съответстващо на представите на ЕС и в частност на **целите за запазване на ресурси и рециклиране** управление на отпадъците. Системите за събиране все още често се оказват неефикасни, а веригите за предаване на отпадъци – ненапълно затворени, в резултат на което не може да се осигури максимално оползотворяване. **Напредъкът е в застои също при рециклирането** и разширяването на съответните структури извън градовете. Но засега България не може да реши най-вече проблема с многобройните, опасни за околната среда депонирания на боклук. В продължение на десетилетия тези до голяма степен небезопасни депа в близост до градовете и голям брой сметища в селските райони бяха определящи при боравенето с отпадъци и все още оказват влияние върху действията във връзка с

управлението на отпадъците. **Изграждането на нови, съответстващи на стандартите депа се извършва със значителни закъснения**, докато старите съоръжения, които отдавна е трябвало да бъдат закрити, все още се експлоатират или се спират от експлоатация и санират само с неохота.

Именно поради тези обстоятелства и явления България за съжаление заема едно от последните места в класацията по ефективност на управлението на отпадъци в държавите от ЕС и страната понесе болезнени санкции и критика с оглед на незадоволителната реализация на определени изисквания на европейските директиви и постоянно високите дялове на депозиранията. Правилни основни насоки и стабилна политика, обединени усилия на най-важните заинтересовани страни в сферата на управлението на отпадъците, както и конструктивно, партньорско сътрудничество с носители на ноу-хау и финансови партньори, трябва да се разглеждат като основите за това България да преодолее тази ситуация и да постигне напредък в управлението на отпадъците.

Потенциали за развитие и подходи за действие при управлението на отпадъци в България

При оценката на текущото състояние не трябва да се пренебрегва, че страната се намира в трудна ситуация за изграждане на управление на отпадъците съгласно стандартите на ЕС в резултат на **слабата икономика**, свързана с големи **икономически различия** в рамките на населението, и често **недостатъчната професионална компетентност и опит**. Освен това са налице **слабости в ефективната** респ. предприемачески ориентираната **разработка на технологичния процес**, в **комуникацията и съгласуването** на различни равнища за управление на отпадъците, както и **дефицити в рамковите условия**. Очевидно правната сигурност, прозрачността и последователността са особено проблематични фактори в случая.

Следователно за положително развитие на управлението на отпадъците в България са необходими повече усилия в различни сфери, промяна на досегашните технологии, реализиране на рационализирани подходи и проактивни намеси от страна на властите като средство за натиск и инструменти за управление, насочване фокуса на действията към полетата за действие, в които страната се нуждае най-силно от **напредък и/или** разполага с многообещаващи **потенциали за развитие**.

Недостатъчната проследимост на данните относно процесите за управление на отпадъците и масовите потоци представлява само един от проблемите, възпрепятстващи целенасочената интервенция и развитието на управлението на отпадъците в България. **Подобрените информационни потоци** и техните възможности при процесите по планирането и взимането на решения следователно представляват задължителен потенциал, по който трябва да се работи в България.

За реалистични и приложими регулаторни инструменти, на които България залага относително силно от известно време насам с цел предотвратяване на екологични щети и при проблеми във връзка с управлението на отпадъците, е необходим интензивен **обмен между службите и практиката**, както и **конструктивно воден дискурс** между съществените действащи лица в сферата на управлението на отпадъците. И този аспект представлява значителен потенциал за развитие и подобрения в България за в бъдеще.

Междувременно чрез приетата програма за **превенция на отпадъци**, но преди всичко посредством националните стратегически планове и разпоредби за редуциране **депонирването**

на биоразградими отпадъци и управление на строителни отпадъци, бяха адресирани особено **критични точки при управлението на отпадъците в България** и бяха зададени важни насоки за управление на отпадъците. Те са от изключително значение за България за справяне с неотложните предизвикателства и бавния напредък в развитието, засягащи преди всичко депонирането, и за окончателно въвеждане на „кръгова икономика“.

Стратегиите трябва бързо да бъдат последвани от конкретни **стъпки на прилагане на практика**. За целта България вече извърши **разширяване на капацитетите за третиране**, които обаче все още трябва да бъдат пренесени в по-голяма степен и преди всичко извън градовете. Същото важи за **въвеждането на разделно събиране на биоотпадъци** на общинско ниво, което засега се разширява бавно въпреки определените със закон срокове. Но все пак трябва да се изтъкнат вече постигнатият ръст на **капацитетите за компостиране** и усилията за засилване **контрола на качеството на компостните продукти** и съответния пазар. Че **пътят до обществена поръчка** на капацитети за третиране на биоотпадъци **и от тук до реализацията на практика** на съответните съоръжения в България е **много дълъг**, също показва определени проблеми респ. потенциали на страната в това отношение, които задължително все още трябва да се развиват.

Като изключителни **постижения за България** трябва да се отбележат проектираното за капацитет от почти 400 000 тона годишно **съоръжение за механично-биологично третиране (МБТ)** на битови отпадъци от столичния район в Яна (в близост до София) и **комплексът съоръжения Хан Богров за обработка на биоотпадъци** на компост и биогаз. Тук България успя да зададе повратни точки за преодоляване проблемите с управлението на отпадъците, например с технологична подкрепа от Германия. Но в случая с МБТ все още е необходимо окончателно затваряне на веригата на оползотворяване чрез **създаване на капацитети за термично приложение на горивата, получени от отпадъци**.

Не на последно място един от потенциалите с огромно значение за развитието на управлението на отпадъците в България е в **засилването на осведомеността на населението** относно разделното събиране на отпадъците, кръговата икономика и опазването на ресурсите. По този начин може да се спечели важна подкрепа като цяло, както и да се адресират непосредствено проблеми като високия процент хранителни отпадъци. Освен това е важно да се разбере двойната функция на управлението на отпадъците като екологична мярка и сектор на заетост. Една от точките, която задължително също трябва да се изтъкне, е **интегрирането на уязвимите социални групи** в тази система. Засега неофициалните фирми за събиране на отпадъци в някои сегменти в страната се считат за по-ефективни в сравнение с официално учредените системи за събиране, като ограбването на такива системи със сигурност също не е тема за пренебрегване. България определено се намира в сложна ситуация, която обаче трябва да се реши, без да се застрашава дейността на хората или самото управление на отпадъците. Генерирането на трудови доходи и следователно подобряването на социално-икономическата ситуация при всички положения имат огромно значение за България и при това създават също възможност за дългосрочно налагане на приходи от такси в необходимия размер, и по този начин отново засилват съответно системата за управление на отпадъците.

Със **системи за такси във връзка с управлението на отпадъците, такси за продукти и данъци за депониране** в България вече съществуват основните **правилни механизми** и добри изходни предпоставки за финансиране и регулиране на развития в областта на управлението на отпадъците. България трябва да използва и развива тези инструменти последователно и отговорно. Но резерви и **значителна необходимост от подобрения** са

налице преди всичко при **ефективното използване и боравене с генерираните по този начин средства.**

Равносметка и перспективи за сътрудничество

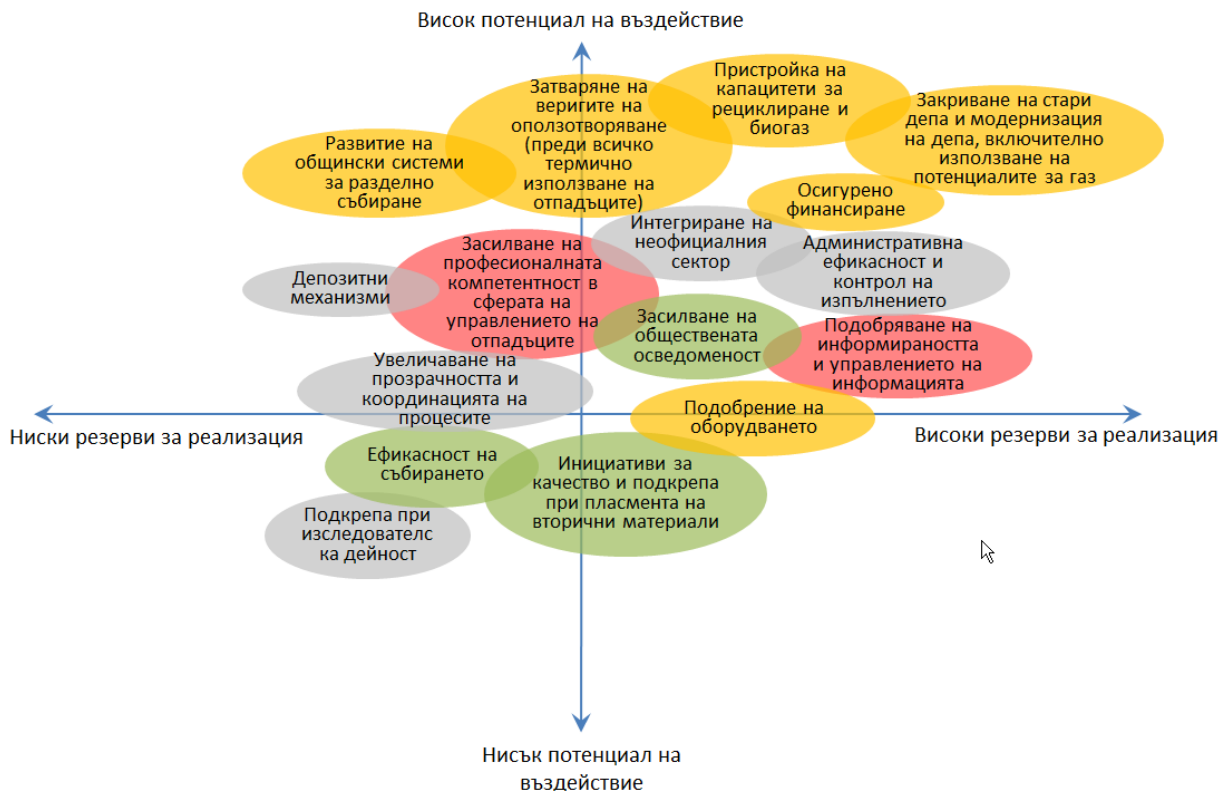
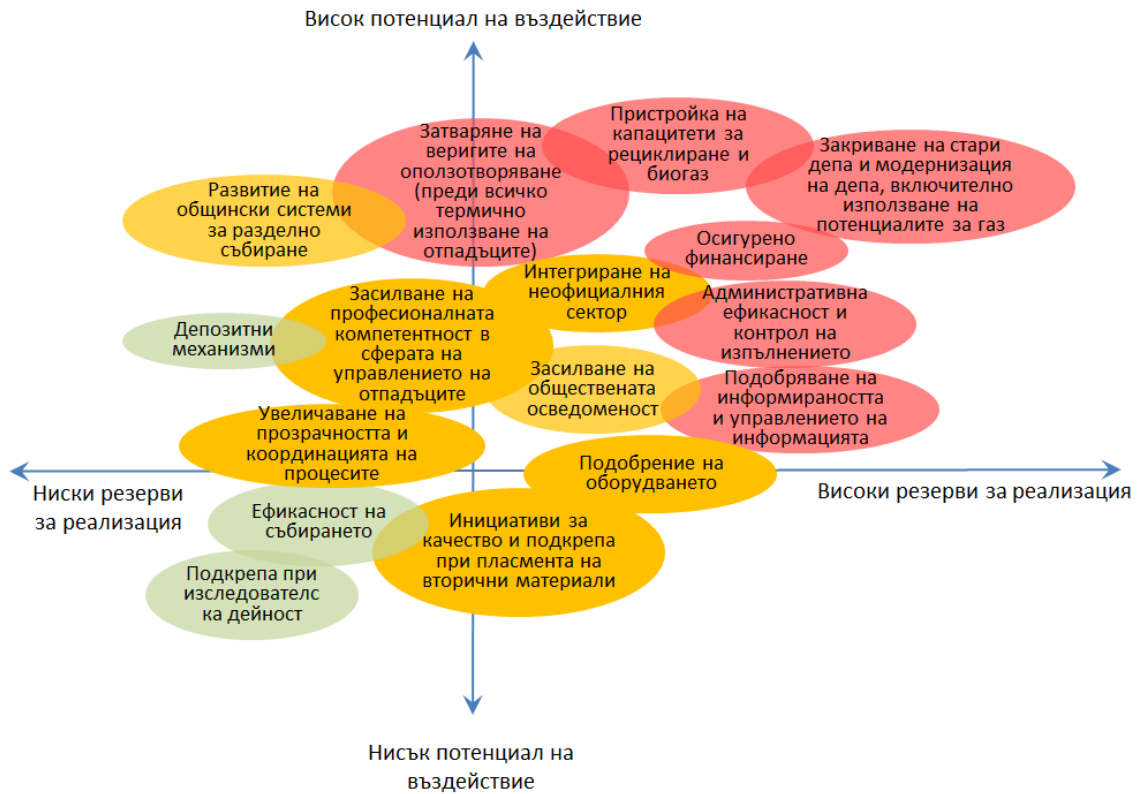
Като цяло изходната ситуация за **развитие на управлението на отпадъците в България не е лесна, но с многобройни отправни точки.** Някои от тях бяха засегнати в настоящия информационен материал, но са посочени и областите, в които в България вече е налице важен напредък при управлението на отпадъците и развитие.

Според оценката на авторите за продължаването на и преди всичко за по-нататъшния успех на тези развития са необходими **цялостно затваряне на веригите за предаване на отпадъци, разширяване на разделното събиране и предложенията за третиране** на различните видове отпадъци **извън градовете, по-ефективни и по-прозрачни действия на отделните оператори** и следователно цялостен ръст на доверието за инвестиции. За целта би било благоразумно политиката, общинската и частната икономика в България да **подобрят комуникация си**, да проявят по-силна **обща воля за намиране на решения** и да разширят своето ноу-хау чрез по-интензивно **сътрудничество, както и зачитане на съвместния опит и постижения.** Освен това за борещата се за икономическа интеграция България са също толкова от значение международното сътрудничество и партньорствата в това отношение.

Потенциалът за сътрудничество между България и Германия при управлението на отпадъците може да се реализира най-добре, когато и двете заинтересовани страни познават добре ситуацията с управлението на отпадъците и освен това са осведомени относно концептуалните и техническите възможности за решения на съответната друга страна. Затова целта на българо-германския семинар, който ще се проведе на 7 март 2017 г. в София, е да допринесе за този обмен на знания и да предложи възможност за по-добро запознаване на операторите в управлението на отпадъците и доставчиците на технологии и услуги от двете страни.

Графиките по-долу предоставят общ преглед на идентифицираните в България в сферата на управлението на отпадъците съществени потенциали за развитие. Те се дефинират чрез резервите за реализация на специфична мярка (ос x) и постижимия чрез нея ефект (ос y) за подобряване на цялостната ситуация на управлението на отпадъците. Червеният цвят на дадена мярка сигнализира силния натиск за незабавни действия спрямо мерки с по-слаб натиск за незабавни действия, те са маркирани съответно в жълто (средно силен) или зелено (слаб).

Във втората графика са отличени с цвят само полетата за развитие, които са релевантни специално за българо-германското сътрудничество. Тази оценка се основава на досегашните резултати от проекта UFOPLAN „Идентификация и трансфер на концепции, услуги и продукти за управление на отпадъците“ и засега е извършена само от германска гледна точка. В хода на проекта – и най-вече вследствие на този семинар – тази фигура трябва да се адаптира допълнително.

Няколко основни параметри на управлението на отпадъците в България

годишно генериране на битови отпадъци:	3,2 млн. t, това съответства на около 440 kg/EW*a
постигнат досега дял на рециклирането:	около 30 %
биоогенен дял на битовите отпадъци:	средно между 50 – 60 % от общата маса
постигнат досега дял на компостирането:	около 3%
цел на регионалните центрове за предаване за отпадъци (с депа в съответствие с изискванията на ЕС):	около 56
депа в съответствие с изискванията на ЕС към момента:	около 30
съществени цели за в бъдеще	<ul style="list-style-type: none"> • развитие на разделното събиране на биоотпадъци • разширяване на капацитетите за третиране на биоотпадъци • подобряване на наличността от контейнери за събиране на ценни материали в общините • изграждане на нови капацитети за депониране и закриване/саниране на допълнителни стари депа

Допълнителна информация ще намерите на <http://wasteconcepts.cleaner-production.de/en/>